

POSTANOWIENIE

Dnia 29 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Marcin Krajewski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 września 2023 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Banku w W. w upadłości likwidacyjnej
od postanowienia Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie
z 29 stycznia 2020 r., IV Ca 1355/19,
w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Ministra Finansów
z udziałem syndyka masy upadłości Banku w W. w upadłości likwidacyjnej
o wpis zmiany wierzyciela hipotecznego,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga
w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

(R.N.)

UZASADNIENIE

1. Sąd Rejonowy w Wołominie, rozpoznając sprawę na skutek skargi na rozstrzygnięcie referendarza sądowego z 23 stycznia 2019 r. oddalając wniosek o wpis, postanowieniem z 10 kwietnia 2019 r. dokonał wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego we wpisach hipotek umownych w bliżej określonej księdze wieczystej, wpisując w miejsce Banku w W Skarb Państwa - Ministra Finansów.

2. Postanowieniem z 29 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie oddalił apelację syndyka masy upadłości Banku w W. w upadłości likwidacyjnej.

Sąd Okręgowy ustalił, że umowę o przelew wierzytelności na zabezpieczenie z 20 sierpnia 2015 r., zawartą między Skarbem Państwa - Ministrem Finansów a Bankiem w W. (dalej również: „Bank”), wskazaną przez Sąd Rejonowy jako podstawa zaskarżonych apelacją wpisów w księdze wieczystej, złożono w oryginale. Wprawdzie 29 grudnia 2015 r. notariusz M. M. prowadzący Kancelarię Notarialną w W. poświadczył „okazanie dokumentu” przez P.M., jednak „Sądowi II instancji nie jest znana przyczyna opatrzenia dokumentu tego rodzaju klauzulą”.

Sąd Okręgowy wskazał na ograniczoną kognicję sądu wieczystoksięgowego określoną w art. 626⁸ § 2 k.p.c. i zakres dokumentów niezbędnych do dokonania wpisu. W odniesieniu do wpisu przelewu wierzytelności hipotecznej, wskazanego w art. 79 ust. 1 zd. 2 u.k.w.h., uznał, że konieczne jest przedstawienie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, obejmującego oświadczenie woli zbywcy o przelewie wierzytelności (art. 31 ust. 1 i art. 32 ust. 2 zd. 2 u.k.w.h.). Jednakże przyjął, że gdy cedentem jest bank, a przelana wierzytelność wynika z czynności bankowej, podstawą wpisu przelewu wierzytelności w księdze wieczystej może być umowa przelewu zawarta w formie pisemnej, obejmująca oświadczenie banku złożone w trybie art. 95 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”). Z tego względu znalazł podstawę do dokonania kwestionowanego wpisu w umowie z 20 sierpnia 2015 r. o przelew wierzytelności na zabezpieczenie, zawierającej oświadczenie Banku złożone w zakresie jego uprawnień i obowiązków majątkowych, podpisane przez osoby upoważnione do składania tego rodzaju oświadczeń oraz opatrzone pieczęcią Banku.

3. Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wywiódł uczestnik postępowania, zaskarżając je w całości. Skarżący podniósł zarzuty naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 5 ust. 1 i 2 pr.bank., art. 95 ust. 1 zw. z art. 5 ust. 1 i 2 pr.bank., art. 95 ust. 1 pr.bank. w zw. z art. 31 ust. 1 u.k.w.h., art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 79 w zw. z art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (dalej także: „pr.upadł.”), a także przepisu prawa

procesowego – art. 626⁸ § 2 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie wniosku, ewentualnie uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

4. W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawca domagał się jej oddalenia.

5. Prokurator Generalny wyraził stanowisko, że skarga kasacyjna powinna zostać uwzględniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

6 Skarga kasacyjna w niniejszej sprawie została wniesiona w związku z dokonaniem zmiany wierzyciela hipotecznego ze Banku w W. na Skarb Państwa - Ministra Finansów. Podstawą wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego były: umowa z 20 sierpnia 2015 r. zawarta między Skarbem Państwa reprezentowanym przez Ministra Finansów a Bankiem w W. o udzielenie wsparcia w formie gwarancji (dalej także: „umowa o wsparcie”) wraz z aneksami, a także umowa z 20 sierpnia 2015 r. o przelew wierzytelności na zabezpieczenie wraz z załącznikiem i aneksami.

W umowie o wsparcie wskazano między innymi, że Minister Finansów w imieniu Skarbu Państwa podpisze umowę gwarancji za zobowiązania Banku wobec Narodowego Banku Polskiego z tytułu kredytu refinansowanego, przy czym warunkiem podpisania umowy gwarancji będzie ustanowienie zabezpieczenia w formie przelewu bliżej określonych wierzytelności (§ 5 ust. 1), niezwłocznie po podpisaniu umowy o wsparcie (§ 5 ust. 2). Równolegle została zawarta umowa o przelew bliżej określonych wierzytelności (cesja) na zabezpieczenie. W tej ostatniej umowie zawarte było postanowienie umowne dotyczące wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego, przy czym na mocy aneksu z 6 listopada 2015 r. postanowienie to zobowiązywało Bank m.in. do przygotowania na żądanie gwaranta wniosków o wpis gwaranta jako wierzyciela hipotecznego do ksiąg wieczystych prowadzonych dla nieruchomości stanowiących zabezpieczenie wierzytelności kredytowych będących przedmiotem umowy, do przekazania tak przygotowanych wniosków gwarantowi, jak też do dokonania na żądanie gwaranta wpisów gwaranta jako wierzyciela hipotecznego do ksiąg wieczystych prowadzonych dla nieruchomości

stanowiących zabezpieczenie wierzytelności kredytowych będących przedmiotem tej umowy.

7. Rozpoczynając analizę zasadności skargi kasacyjnej, wskazać należy, że bezzasadne są zarzuty naruszenia art. 5 ust. 1 i 2 pr.bank., art. 95 ust. 1 w zw. z art. 5 ust. 1 i 2 pr.bank. oraz art. 95 ust. 1 pr.bank. w zw. z art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Wszystkie te zarzuty odnoszą się w istocie do tego, czy przedłożona przez wnioskodawcę umowa o przelew wierzytelności na zabezpieczenie z 20 sierpnia 2015 r. mogła stanowić podstawę wpisu wieczystoksięgowego. Gdyby bowiem wnioskodawca nie przedstawił dokumentu w wymaganej formie, jego wniosek powinien zostać oddalony ze względu na brak właściwej podstawy wpisu (art. 626⁹ k.p.c.); gdyby wpis miał charakter konstytutywny – jak w niniejszej sprawie – nie wystąpiłyby wtedy również skutki materialnoprawne dokonanej czynności.

Artykuł 31 ust. 1 u.k.w.h. statuuje zasadę, zgodnie z którą wpis może być dokonany na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy dokumentu. Przepis ten ma charakter proceduralny i określa minimalny standard dowodowy w postępowaniu wieczystoksięgowym. Na potrzeby wpisu w księdze wieczystej (*ad intabulationem*) standard ten spełniają dokumenty sporządzone – co najmniej – w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, z zastrzeżeniem przepisów szczególnych.

W orzecznictwie uznaje się, że w stosunku do art. 31 ust. 1 u.k.w.h. przepisem szczególnym jest m.in. art. 95 pr.bank. (uchwała SN z 20 czerwca 2007 r., III CZP 50/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 83, oraz postanowienia SN: z 23 czerwca 2010 r., II CSK 20/10; z 21 lutego 2013 r., IV CSK 385/12, OSNC 2013, nr 10, poz. 119; z 10 kwietnia 2013 r., IV CSK 551/12, OSNC-ZD 2014, nr A, poz. 15; z 16 maja 2013 r., IV CSK 653/12, i z 2 grudnia 2016 r., I CSK 819/15, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 92).

Podstawę wpisu w niniejszej sprawie stanowiła umowa o przelew wierzytelności z 20 sierpnia 2015 r. Niewątpliwie umowa ta nie została zawarta w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi. W ocenie Sądów *meriti* umowa ta spełniała jednak wymagania z art. 95 ust. 1 pr.bank., który stanowi m.in.,

że inne (niż księgi rachunkowe banków i sporządzone na ich podstawie wyciągi) oświadczenia podpisane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banków i opatrzone pieczęcią banku mają moc prawną dokumentów urzędowych w odniesieniu do praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych oraz ustanowionych na rzecz banku zabezpieczeń i mogą stanowić podstawę do dokonania wpisów w księgach wieczystych. Z oceną tą należy się zgodzić, mając na uwadze dodatkowo treść art. 95 ust. 5 pr.bank. (w brzmieniu obowiązującym do 6 marca 2019 r.), który nakazuje stosować odpowiednio art. 95 ust. 1 pr.bank. do ujawnienia w księdze wieczystej zmiany treści hipoteki i przeniesienia hipoteki w związku ze zbyciem wierzytelności bankowej.

Artykuł 95 ust. 1 pr.bank. nie zawiera sugerowanego przez skarżącego ograniczenia, jakoby oświadczenia banku, o których mowa w tym przepisie, mogły stanowić podstawę wpisów w księgach wieczystych wyłącznie na rzecz banku oraz wyłącznie na wniosek banku; przeciwnie, ustawodawca uczynił te oświadczenia generalną podstawą wpisów w księgach wieczystych, a praktyka obrotu potwierdza takie ich wykorzystanie, choćby w sytuacji wpisu hipoteki bankowej czy jej wykreślenia na wniosek kontrahenta banku. Każdy podmiot występujący z wnioskiem wieczystoksięgowym może zatem przedstawić tego rodzaju dokument, o ile oczywiście oświadczenie takie dowodzi okoliczności relewantnych z punktu widzenia postępowania wieczystoksięgowego.

Istota analizowanych wyżej zarzutów mieści się jednak w zakwestionowaniu tego, by możliwe było uznanie umowy o przelew z 20 sierpnia 2015 r. za dokument, o którym mowa w art. 95 ust. 1 pr.bank. Skarżący, nie zaprzeczając, że umowa zawiera oświadczenia podpisane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych Banku i jest opatrzona pieczęcią Banku, neguje jednakże, by oświadczenia te dotyczyły praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych oraz ustanowionych na rzecz banku zabezpieczeń.

Zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez Sady *meriti* w księdze wieczystej wpisane były hipoteki zabezpieczające wierzytelności Banku w W. Umowa

o przelew (na zabezpieczenie) z 20 sierpnia 2015 r. dotyczyła przeniesienia praw banku, a mianowicie bliżej sprecyzowanych wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie. W takim przypadku hipoteka jest niewątpliwie zabezpieczeniem ustanowionym na rzecz banku. Same wierzytelności objęte przelewem pochodziły z umów kredytowych zawartych przez Bank w W., co wprost wynika z umów i dołączonych do nich załączników.

Na nieporozumieniu zatem zbudowane są zarzuty skarżącego, jakoby oświadczenia osób uprawnionych nie dotyczyły praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych oraz ustanowionych na rzecz Banku zabezpieczeń. Katalog czynności bankowych, ujęty w art. 5 ust. 1 i 2 pr.bank., wprost obejmuje udzielanie kredytów (art. 5 ust. 1 pkt 3 pr.bank.), jak i zbywanie wierzytelności pieniężnych (art. 5 ust. 2 pkt 5 pr.bank.). Oczywiście jest więc, że do ujawnienia w księgach wieczystych faktu przeniesienia wynikających z czynności bankowych wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie znajduje zastosowanie art. 95 pr.bank. W konsekwencji bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostaje ewentualna trudność z uznaniem samej umowy przelewu z 20 sierpnia 2015 r. za czynność bankową.

8. Zarzut naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c. przez niezbadanie treści dokumentów dołączonych do wniosku o zmianę wierzyciela hipotecznego w kierunku oceny, czy dokumenty te stanowią uzasadnioną podstawę wpisu, jest wadliwie skonstruowany. Naruszenia wskazanego przepisu skarżący upatruje w pominięciu zawartego w umowie zastrzeżenia, że jedynie Bank jest uprawniony do złożenia wniosku wieczystoksięgowego. Tymczasem art. 626⁸ § 2 k.p.c., określający zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego, stanowi, że, rozpoznając wniosek o wpis, sąd bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej. Naruszenie tego przepisu może zatem nastąpić wówczas, gdy sąd wieczystoksięgowy oprze swoje rozstrzygnięcie na innych środkach dowodowych niż wymienione w tym przepisie (np. na dowodzie z zeznań świadków), ewentualnie wadliwie oceni, że czynność prawna objęta przedłożonym dokumentem uzasadnia powstanie, zmianę lub wygaśnięcie prawa, które ma być wpisane do księgi wieczystej lub z niej wykreślone.

Natomiast wadliwe przypisanie legitymacji do złożenia wniosku wieczystoksięgowego określonego podmiotowi mogłoby stanowić naruszenie art. 628² § 5 k.p.c. (wniosek o wpis może złożyć właściciel nieruchomości, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić, albo wierzyciel, jeżeli przysługuje mu prawo, które może być wpisane w księgze wieczystej), jednakże naruszenia tego przepisu skarżący nie zarzuca.

Co więcej, z uzasadnienia orzeczenia Sądu Okręgowego wprost wynika, że wskazana kwestia była przedmiotem analizy tego Sądu (o czym niżej), lecz została przesądzona w kierunku przeciwnym niż oczekiwany przez skarżącego.

9. Wreszcie bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 65 k.c. Z ustaleń Sądów *meriti*, którymi Sąd Najwyższy jest związany, nie wynika, by rzeczywiście wyłącznie Bank był uprawniony do złożenia wniosku wieczystoksięgowego o wpis zmiany wierzyciela hipotecznego. Wykładnia oświadczeń woli stron umowy przelewu nie pozwala na wniosek, że wolą stron było wyłączenie uprawnienia Skarbu Państwa do złożenia wniosku wieczystoksięgowego, skoro strony zastrzegły jedynie, że Bank – na żądanie Skarbu Państwa – będzie zobowiązany wystąpić z przedmiotowym wnioskiem. Z postanowień umowy, jak prawidłowo zinterpretowały Sądy, nie sposób wywieść zobowiązania Skarbu Państwa do nieskładania wniosków wieczystoksięgowych, zrzeczenia się uprawnienia do ich składania itd. Równocześnie wymaga podkreślenia, że interpretacja umowy dokonywana przez sądy orzekające w postępowaniu wieczystoksięgowym odbywać się może jedynie w granicach określonych w art. 626⁸ § 2 k.p.c., stąd też każdy zarzut oparty na nieustaleniu rzeczywistej woli stron na podstawie innego materiału dowodowego niż wniosek, dokumenty dołączone do wniosku, treść księgi wieczystej lub fakty powszechnie znane i znane sądowi urzędowo jest *a limine* nieskuteczny (np. postanowienia SN z 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 515/12, i z 22 czerwca 2017 r., III CSK 256/16).

Wreszcie, gdyby nawet strony umowy ograniczyły prawo jednego z kontrahentów do złożenia wniosku wieczystoksięgowego, tego rodzaju uzgodnienia nie byłyby skuteczne z powodu sprzeczności z bezwzględnie obowiązującą normą wynikającą z art. 628² § 5 k.p.c. Umowy podmiotów prawa

prywatnego nie są bowiem władne zmieniać norm prawa publicznego i wyłączać uprawnień przyznanych normami tego prawa.

10. Kluczowe znaczenie z punktu widzenia rozpoznania skargi kasacyjnej ma natomiast zarzut naruszenia art. 79 w zw. z art. 77 ust. 1 pr.upadł. (w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2016 r.). W postępowaniu upadłościowym Banku w W. stosuje się przepisy ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2016 r., ponieważ wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony 21 listopada 2015 r., zaś upadłość została ogłoszona 30 grudnia 2015 r. (art. 449 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne)..

Zgodnie z art. 77 ust. 1 pr.upadł. czynności prawne upadłego dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości, wobec którego upadły utracił prawo zarządu, są nieważne, przy czym – stosownie do art. 79 pr.upadł. - art. 77 ust. 1 pr.upadł znajduje zastosowanie również do czynności, które podlegają ujawnieniu w księdze wieczystej i rejestrach, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

W realiach niniejszej sprawy do zawarcia umowy przelewu wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie doszło 20 sierpnia 2015 r., zaś wniosek o wpis zmiany wierzyciela hipotecznego został złożony 13 sierpnia 2018 r. W konsekwencji rozstrzygnięcia wymaga problem dopuszczalności wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego po ogłoszeniu upadłości pierwotnego wierzyciela, jeżeli umowa przelewu wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie została zawarta przed ogłoszeniem upadłości. Kwestia ta nie była dotychczas rozwiązywana w judykaturze Sądu Najwyższego, zaś w literaturze przedmiotu była przedmiotem rozbieżnych wypowiedzi już w okresie międzywojennym.

11. W uzasadnieniu projektu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe wskazano, że po ogłoszeniu upadłości nie można uzyskać wpisu w księdze wieczystej, choćby umowa ustanawiająca prawo użytkowania nieruchomości została zawarta przed ogłoszeniem upadłości. J. Korzonek (*Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Tom 1. Komentarz*, Bydgoszcz 1992, art. 26) wprost wskazał, że jeżeli „np. upadły sporządził kontrakt sprzedaży nieruchomości na długo przed

ogłoszeniem upadłości i to w formie zdatnej do hipotecznego przeniesienia własności na nabywcę, ale przed ogłoszeniem upadłości nie żądano u władzy hipotecznej wpisania nabywcy jako właściciela, to po ogłoszeniu upadłości, nie można już tego żądać, chociaż kontrakt sprzedaży pozostał ważny i wobec masy upadłości skuteczny”. Stanowisko to w literaturze powtórzyli m.in. S. Gurgul, D. Zienkiewicz, P. Zimmerman (już w odniesieniu do Prawa upadłościowego z 2003 r.). Odmienny pogląd wyrazili natomiast M. Allerhand, B. Swaczyna i K. Piasecki.

F. Zedler uznał zaś, że zakres stosowania art. 79 pr.upadł. ogranicza się do tych czynności upadłego, w których upadły jako wierzyciel po otrzymaniu świadczenia zabezpieczonego na majątku jego kontrahenta wystawił dokument stanowiący podstawę do wykreślenia praw upadłego ujawnionych w księdze wieczystej lub innym rejestrze. Wreszcie P. Siciński uznał regulację zawartą w art. 79 pr.upadł. za zbędną, mieszczącą się w zakresie art. 77 ust. 1 pr.upadł. W doktrynie nie doszło zatem do uzgodnienia stanowisk.

12. Zgodnie z art. 79 ust. 1 zd. 2 u.k.w.h. do przelewu wierzytelności hipotecznej niezbędny jest wpis w księdze wieczystej, co oznacza, że cesjonariusz nabywa wierzytelność, wraz z hipoteką, dopiero na skutek wpisu w księdze wieczystej, z mocą wsteczną od chwili złożenia wniosku o wpis (art. 29; wyrok SN z 21 maja 2004 r., V CK 505/03; postanowienie SN z 28 lutego 2017 r., I CSK 133/16, OSNC 2017, nr 11, poz. 129; wyrok SN z 21 września 2018 r., V CSK 449/17; postanowienie SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 280/17). Mimo złożenia zgodnych oświadczeń woli przez cedenta i cesjonariusza co do przeniesienia wierzytelności hipotecznej, skutek w postaci przejścia tej wierzytelności z majątku cedenta do majątku cesjonariusza nie następuje w chwili zawarcia umowy, lecz dopiero w razie wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego w księdze wieczystej. Choć zatem wpis w księdze wieczystej nie warunkuje ważności umowy o przelew hipoteczny, to stanowi warunek prawny (przesłankę) przejścia wierzytelności oraz hipoteki – z chwilą wpisu następuje skutek umowy o przelew wierzytelności.

13. W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania

upadłościowego, z zastrzeżeniem art. 63-67 (art. 62 pr.upadł. w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2016 r.). Z przedstawionych powyżej rozważań wynika, że w chwili ogłoszenia upadłości dłużnika (Banku) sporne wierzytelności zabezpieczone hipoteką pozostawały nadal w jego majątku, ponieważ – mimo zawarcia umowy przelewu wierzytelności - przed datą ogłoszenia upadłości nie doszło do wpisu zmiany wierzyciela hipotecznego w księdze wieczystej. Oznacza to, że wierzytelności te weszły w skład masy upadłości i należy do nich stosować przepisy dotyczące składników masy upadłości.

14. Dla oczyszczenia przedpola dalszych rozważań należy wskazać, że do umowy przelewu wierzytelności zawartej przed ogłoszeniem upadłości nie znajduje zastosowania wprost art. 77 ust. 1 pr.upadł. przewidujący skutek nieważności czynności prawnych upadłego. Artykuł 77 ust. 1 pr.upadł., ujęty wśród norm określających skutki ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego (art. 61-126 pr.upadł.) jest konsekwencją tego, że z chwilą ogłoszenia upadłości (w realiach sprawy – upadłości likwidacyjnej) upadły traci prawo zarządu majątkiem, a kompetencje w tym zakresie uzyskuje syndyk. Przepis ten odnosi się wyłącznie do czynności prawnych upadłego, a zatem działanych po ogłoszeniu upadłości w odniesieniu do mienia wchodzącego w skład masy upadłości. Tymczasem sporna umowa przelewu została zawarta przed datą ogłoszenia upadłości.

15. Odmienne natomiast ocenić należy możliwość zastosowania w niniejszej sprawie art. 79 pr.upadł. Wprawdzie przepis ten został zlokalizowany w oddziale zatytułowanym „Czynności upadłego dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości”, jednak nie musi to automatycznie oznaczać, że odnosi się on do czynności działanych przez upadłego, skoro w samym przepisie nie ma takiego zastrzeżenia.

Po pierwsze, nie można tracić z pola widzenia, że w art. 79 pr.upadł. ustawodawca przesądził, iż art. 77 i 78 stosuje się również do czynności, które podlegają ujawnieniu w księdze wieczystej i rejestrach, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Jedna z dyrektyw mieszczących się w ramach wykładni językowej przesądza, że niedopuszczalne jest takie wyjaśnianie znaczenia przepisów, w którym niektóre z wypowiedzi normatywnych są uznawane za

niepotrzebne, niebyłe. W art. 79 pr.upadł. literalnie mowa o czynnościach, które podlegają ujawnieniu w księdze wieczystej lub rejestrze. Nie może tu jednak chodzić o czynności upadłego dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości, albowiem tych dotyczy już art. 77 ust. 1 pr.upadł., wprost nakładający sankcję nieważności; dodatkowa norma na potrzeby czynności ujawnianych w rejestrach byłaby zbędna.

Po drugie, art. 79 pr.upadł. niewątpliwie nie odnosi się do czynności sądowych lub procesowych, ponieważ prawo procesowe nie przewiduje sankcji nieważności tego rodzaju czynności. Kodeks postępowania cywilnego (w tym w odniesieniu do postępowania wieczystoksięgowego) przewiduje jedynie sankcję nieważności postępowania, a nie poszczególnych czynności w tym postępowaniu. Co więcej, czynność sądu lub czynność procesowa nie są „czynnościami podlegającymi ujawnieniu w księdze wieczystej”; to wpis ujawnia skutki określonej czynności, a nie odwrotnie.

Po trzecie, choć art. 79 pr.upadł. nie może dotyczyć czynności prawnych zdziałanych przez upadłego po ogłoszeniu upadłości (ponieważ do tych odnosi się art. 77 pr.upadł.), to jednak powinien odnosić się do sytuacji, w której masa upadłości już istnieje i zachodzi potrzeba jej ochrony. Z tego punktu widzenia czynność dokonana przed ogłoszeniem upadłości, której skutek rozporządzający miałby nastąpić już po ogłoszeniu upadłości, a zatem prowadzić do uszczuplenia masy upadłości, jest równie niepożądana jak czynności upadłego dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości, dokonane po ogłoszeniu upadłości. Wszak po ogłoszeniu upadłości upadły nie może dokonywać czynności, które prowadziłyby do uszczuplenia masy upadłości, zaś majątek wchodzący w skład masy upadłości nie może podlegać innemu rozdysponowaniu niż na zaspokojenie długów upadłego. Za niedopuszczalne uznać trzeba zatem także uszczuplenie masy upadłości na skutek przejścia wierzytelności wchodzącej w skład masy upadłości na osobę trzecią w innych okolicznościach niż prowadzące do spieniężenia wierzytelności przez syndyka - także jeśli podstawą tego przeniesienia miałyby być umowa zawarta przed ogłoszeniem upadłości.

Po czwarte, w sytuacji, w której dla zaistnienia skutku rozporządzającego danej czynności prawnej wymagany jest wpis w księdze wieczystej, jasne staje się, że art. 79 pr.upadł. nie może dotyczyć wyłącznie momentu dokonania czynności prawnej, która stanowi podstawę wpisu. Skoro art. 79 pr.upadł. nie może być wykładany jako powielający normę z art. 77 ust. 1 pr.upadł., to trzeba postrzegać go jako odnoszący się do innej sytuacji, nieobjętej wprost art. 77 ust. 1 pr.upadł. Gdyby umowa przelewu wierzytelności zabezpieczonej hipoteką została zawarta po ogłoszeniu upadłości, byłaby objęta hipoteką art. 77 ust. 1 pr.upadł. Natomiast w przypadku zawarcia takiej umowy przed ogłoszeniem upadłości, pozostaje ona ważna w świetle art. 77 ust. 1 pr.upadł. i dopiero norma art. 79 pr.upadł. pozwala wykluczyć przejście wierzytelności hipotecznej na skutek dokonania wpisu w księdze wieczystej po ogłoszeniu upadłości. Wykluczenie takiego skutku wynika z potrzeby ochrony masy upadłości, a dokładniej wierzycieli upadłościowych.

Podsumowując, trzeba uznać, że art. 79 pr.upadł. obejmuje swoją hipoteką umowę o przelew wierzytelności hipotecznej, który nie został ujawniony w księdze wieczystej przed ogłoszeniem upadłości, gdyż sens pojęcia „czynności, które podlegają ujawnieniu w księdze wieczystej”, jest taki, że odnosi się ono m.in. do czynności prawnych, w których warunkiem prawnym ich skuteczności jest wpis w księdze wieczystej. W konsekwencji, choć stanowiąca podstawę wpisu w księdze wieczystej czynność prawna dokonana przed ogłoszeniem upadłości jest ważna, to po ogłoszeniu upadłości nie jest dopuszczalne jej ujawnienie w księdze wieczystej (art. 79 w zw. z art. 77 ust. 1 pr.upadł.), a zatem nie może ona wywrzeć skutków prawnych, dopóki trwa postępowanie upadłościowe.

16. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

(R.N.)

(r.g.)